

Отримано: 02 грудня 2016 р.

Прорецензовано: 07 грудня 2016 р.

Прийнято до друку: 17 грудня 2016 р.

Михальчук Н. В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами ПАТ КБ «Приватбанк» / Н. В. Михальчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. – № 3(31). – С. 152–157.

УДК: 336.717.061

JEL-класифікація: E 58

**Михальчук Наталія Василівна,**  
магістрантка, Національний університет «Острозька академія»

## ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

*Процес управління активами та пасивами банківських установ є головним елементом банківського менеджменту, який поєднує узгодження управлінських рішень і досягнення необхідних пропорцій між обсягами та видами активних та пасивних операцій. У статті визначено сутність управління активами і пасивами банку як механізм збільшення ефективності діяльності. Здійснено аналіз активу і пасиву балансу комерційного банку. Проведено дослідження дотримання умов фінансової стійкості, ліквідності та дотримання нормативів ліквідності НБУ.*

**Ключові слова:** банк, управління активами і пасивами, структура балансу банку, ефективність, фінансова стійкість, ліквідність, нормативи.

**Михальчук Наталия Васильевна,**  
магистрантка, Национальный университет «Острожская академия»

## ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ АКТИВАМИ И ПАСИВАМИ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

*Процесс управления активами и пассивами банковских учреждений является главным элементом банковского менеджмента, который сочетает согласования управленческих решений и достижения необходимых пропорций между объемами и видами активных и пассивных операций. В статье определена сущность управления активами и пассивами банка как механизм повышения эффективности деятельности. Осуществлен анализ актива и пассива баланса коммерческого банка. Проведено исследование соблюдения условий финансовой устойчивости, ликвидности и соблюдения нормативов ликвидности НБУ.*

**Ключевые слова:** банк, управление активами и пассивами, структура баланса банка, эффективность, финансовая устойчивость, ликвидность, нормативы.

**Nataliia Mykhalchuk,**  
6 years student, National University «Ostroh academy»

## THE ASSESSMENT OF EFFICIENCY OF PJSC CB «PRIVATBANK» ASSETS AND LIABILITIES MANAGEMENT

*The process of bank assets and liabilities management is a key element of bank management that combines coordination of management decisions and achieve the required proportion between the amount and type of active and passive operations. This paper defines the essence of bank assets and liabilities management as a mechanism for improving efficiency of bank's operational activity. The analysis of the commercial bank's asset and liability, as well as the investigation of compliance with the terms of financial stability, liquidity and compliance with the liquidity norms of the NBU were conducted in the article.*

**Key words:** bank, asset and liability management, the structure of bank balance, efficiency, financial stability, liquidity, regulations.

**Постановка проблеми.** Розгортання кризових явищ у банківській системі України та економіці держави загалом, а також необхідність стабілізації роботи банків в умовах жорсткої конкуренції та загострення кризи призводять до того, що в сучасній практиці першочергове завдання менеджменту будь-якої банківської установи полягає в ефективному управлінні активами і пасивами. Такий процес – це один із ключових факторів підвищення стабільності, ліквідності, надійності та прибутковості банківської діяльності, і його слід розглядати, як інтегрований підхід, який охоплює управління активами й пасивами, аналіз їх об'ємів і структури, а також організацію систем ризик-менеджменту в банку.

Забезпечення ефективного управління активами і пасивами знаходиться в числі стратегічних планів банку і потребує розробки відповідного комплексу методів та інструментів, а також заходів щодо їхнього впровадження, від яких залежатиме виконання поставлених цілей і завдань, а також величина прибутку, який своєю чергою є основним показником ефективності діяльності банківської установи як комерційної структури.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженню сутності поняття й розвитку методології управління активами та пасивами банків приділено значну увагу зарубіжних учених: М. Т. Джонса, Дж. Ф. Маршалла, П. Роуза, Дж. Сінкі та вітчизняних Ж. Довгань, Т. Корнієнко, О. Криклій, І. Ларіонову, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостку, Савлука, І. Сало та інші. Однак питання забезпечення ефективності управління активами і пасивами комерційного банку недостатньо вивчена на сучасному етапі розвитку національної економіки та потребують подальших досліджень.

**Мета і завдання дослідження.** Мета дослідження полягає у визначенні оцінки ефективності управління активами і пасивами комерційного банку.

**Виклад основного матеріалу.** У міжнародній та вітчизняній практиці управління активами і пасивами є одним із фундаментальних понять фінансового менеджменту банку. Тому необхідно розглянути основні теоретичні аспекти та підходи до визначення поняття «управління активами та пасивами банку», які досліджували в наукових працях учені-економісти.

Так, О. Шварц стверджує, що «управління активами та пасивами банку» – цілеспрямований процес постійного регулювання структури активів і пасивів банку, спрямований на забезпечення ефективності банку: оптимізації ризику та забезпечення достатнього рівня ліквідності [3, с. 34–38].

Зарубіжний учений-економіст П. С. Роуз вважає, що «сутність управління активами та пасивами полягає у формуванні стратегій та заходів, які призводять структуру балансу банку у відповідності до його стратегічних програма» [2, с. 447].

Виходячи із вище зазначеного, заслуговує на увагу підхід видатного вченого-економіста Дж. Сінкі, який стверджує, «що процес управління активами та пасивами полягає в тому, що він поєднує окремі аспекти управління банківським портфелем в один скорегований процес при цьому основним завданням управління активами та пасивами виступає управління всімбанківським балансом, а не окремими його частинами, враховуючи альтернативні ставки процента й ліквідності. На короткостроковому періоді управління активами та пасивами банку націлено на ставку процента, а в довгостроковій перспективі – на ринкову цінність власного капіталу» [6, с. 392].

Найбільш повне та точне розкриття змісту, на нашу думку, сутності процесу управління активами і пасивами банку у вітчизняній практиці визначає Л. О. Примостка. Дослідниця розуміє зміст цієї категорії як скоординоване управління фінансами банку, у процесі якого через узгодження управлінських рішень та досягнення певних пропорцій між активними і пасивними операціями досягається кілька цілей, таких як підвищення прибутку, зниження ризиків, аналіз і контроль за ліквідністю, управління спредом [1, с. 249].

Під час дослідження теоретичних аспектів щодо трактування поняття управління активами та пасивами банків виявлено, що виділення однозначного та єдиного поняття не існує, оскільки всі представлені вище трактування спрямовані на одночасне досягнення багатьох стратегічних цілей банку і є взаємопов'язаними, тому їх доречно розглядати з різних аспектів, які визначаються основною метою та напрямом управління.

Аналіз управління активами та пасивами банку слід почати з аналізу структури зобов'язань на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2013–2015 роки (рис. 1).

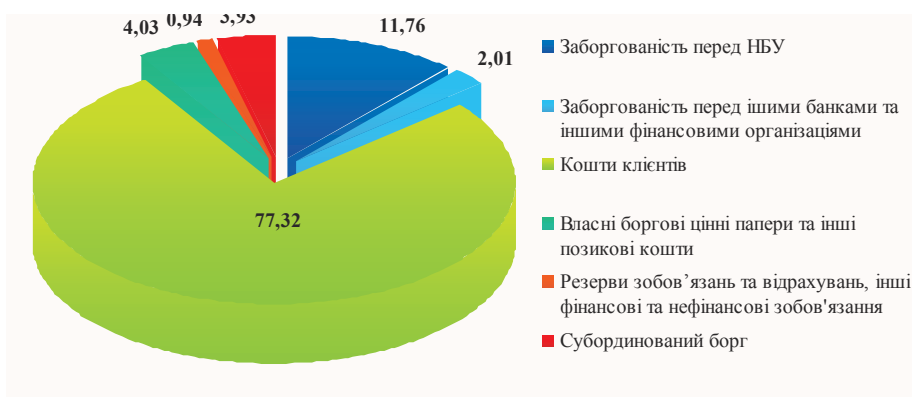


Рис. 1. Структура зобов'язань ПАТ КБ «Приватбанку» за 2015 рік, %

Джерело: сформовано автором на основі [5].

Із структури пасиву балансу (рис. 1.) чітко видно, що найбільшу питому вагу займають депозитні операції, про що свідчать обсяги депозитів, залучених від фізичних та юридичних осіб. Саме депозитні операції ПАТ КБ «ПриватБанк» є основним джерелом формування їх ресурсної бази. Станом 31.12.2015 року кошти клієнтів становили 177 974 млн грн, тобто 77,32% усіх зобов'язань банку. Тоді як міжбанків-

ські операції, представлені кредитами в НБУ та інших банках, дорівнювали 11,76% та 2,01% відповідно. Емісійні операції ПАТ КБ «Приватбанк» представлені випуском облігацій на внутрішньому ринку, векселів та депозитних сертифікатів. Сума власних боргових цінних паперів становить 9 271 млн грн, що у відсотковому відношенні становить лише 4,03%.

Активи складають істотну частину банківських операцій і в діяльності банків мають одне з первинних значень, що формують доходи банків.

З метою детального розгляду структури та динаміки активу балансу ПАТ КБ «ПриватБанк» проаналізуємо дані, наведені в таблиці 1.

Згідно із даними таблиці 1, загальна динаміка активів була позитивною. Так, загальний обсяг активів у 2015 році становив 257 145 млн грн, що порівняно з 2014 роком більше на 46 242 млн грн.

Таблиця 1

Динаміка структури активів ПАТКБ «Приватбанк» за 2013-2015 роки

№	Показник	Роки			Абсолютний приріст, млн грн	
		2013	2014	2015	2014-2013	2015-2014
1	Грошові кошти, їх еквіваленти та обов'язкові резерви	21 221	14 447	29 184	-6774	14737
2	Заборгованість інших банків	13 185	13 321	3 365	136	-9956
3	Кредити та аванси клієнтам	133 604	159 173	189 314	25569	30141
4	Вбудовані похідні фінансові активи	3 816	19 978	30 673	16162	10695
5	Інвестиційні цінні папери для подальшого розвитку	440	981	1 734	541	753
6	Основні засоби	2 813	3 003	2 875	190	-128
7	Всього	175 079	210 903	257 145	35824	46242

Джерело: сформовано автором на основі даних [5].

Аналізуючи активи досліджуваного комерційного банку, можна зробити висновок, що основними серед його прибуткових операцій – кредитні, адже в активах банку кредити та аванси клієнтам становлять 73,62%. ПАТ КБ «ПриватБанк» кредитує переважно юридичних осіб. Частка таких кредитів становить 86,86% загального кредитного портфеля банку у 2015 році. Також значна частина активів банку знаходиться в грошових коштах та еквівалентах (11,35%), що оцінюють позитивно, оскільки це свідчить про активний розвиток банківської установи, що призводить до розширення спектра клієнтів й підвищує ліквідність банківської установи (рис. 2).

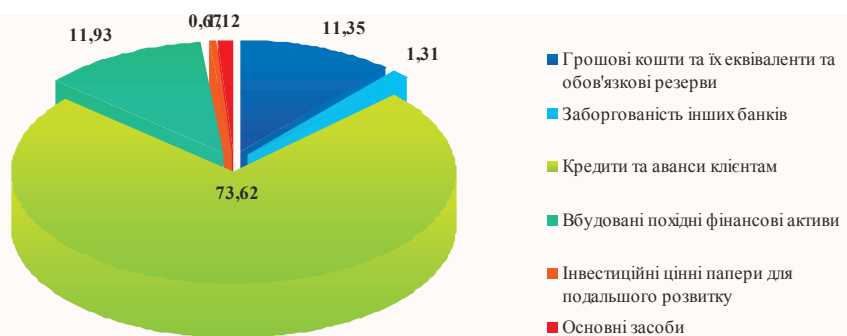


Рис. 2. Структура активів ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015 рік, %

Джерело: сформовано автором на основі даних [5].

Таку суму грошових коштів на рахунках банку можна пояснити кількістю випущених карток, адже ПАТ КБ «ПриватБанк» є лідером ринку банківських карт в Україні. Йому належить 35,8 млн випущених платіжних карт, що складає 51,32% усього ринку. Це свідчить, що більшість підприємств та організацій, а також приватних підприємців обирають саме ПАТ КБ «Приватбанк» для розміщення власних коштів, отримання там заробітної плати, пенсії чи будь-яких інших виплат.

ПАТ КБ «Приватбанк» вважають найбільш інноваційним банком України. І хоча щороку на вдосконалення власного обладнання й орендованого майна він витрачає чималі кошти (майже 3 млн грн), в активах банку частка таких операцій становить усього 1,12%. Це можна пояснити тим, що приміщення відділень Приватбанку, в основному орендовані й не потребують значних капіталовкладень.

Вбудовані похідні фінансові активи є активами, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Тобто це вкладені банком кошти в цінні папери або ж інші матеріальні цінності. Частка таких операцій також значна, адже вони є одними з основних операцій банку (11,93%). Окрім того, Приватбанк 0,67% власної діяльності приділяє на придбання цінних паперів і подальший їх пере-продаж. Крім того, як фінансово-стабільний банк Приватбанк надає кредити іншим банківським установам. Частка таких операцій становить 1,31%.

Отже, на основі проаналізованих даних можна зробити висновок, що за досліджуваний період динаміка активу та пасиву балансу ПАТ КБ «ПриватБанк» була позитивною.

У діяльності банків і банківських систем оцінка та управління економічною ефективністю набувають особливого значення, оскільки вона формує основу їх стабільного функціонування і розвитку. Саме тому для банку важливим є проведення оцінки фінансової стійкості банку, спостереження та управління нею під час здійснення фінансового менеджменту.

Для ефективності управління активами і пасивами на фінансовий стан комерційного банку для початку проаналізуємо показники фінансової стійкості та ліквідності, які відображено в таблиці 2.

Згідно із даними таблиці за досліджуваний період спостерігається негативна динаміка показників, проте більшість показників фінансової стійкості були в межах норми, окрім коефіцієнта мультиплікатора статутного капіталу, величина якого протягом 2013–2015 років коливалась у межах від 9 до 10. Це свідчить, по-перше, що темп зростання активів перевищував темп зростання акціонерного капіталу і, по-друге, про наявність тенденцій до зниження використання «потужностей» із залучення їх з акціонерного капіталу.

Що стосується коефіцієнта надійності, то за 2013–2015 роки спостерігається тенденція до зменшення зменшення та у 2015 році значення сягнуло критичного і становив 12,39%. Така ситуація свідчить про те, що, починаючи з 2015 року, банк має високий рівень залежності від залучених коштів, що призводить до зменшення фінансової стійкості банку.

Таблиця 2

**Показники фінансової стійкості та ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2013–2015 роки**

№	Показник	Нормативне значення	Роки			Абсолютний приріст, %	
			2013	2014	2015	2014-2013	2015-2014
1	Коефіцієнт надійності, %	Не менше 5 %	13,21	13,18	12,39	-0,23	-5,99
2	Коефіцієнт фінансового важеля	<20	9,56	8,01	8,57	-16,21	6,99
3	Коефіцієнт захищеності власного капіталу, %	-	13,48	13,34	11,47	-1,04	-14,02
4	Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів, %	Не менше 10 %	9,47	11,09	10,45	17,11	-5,77
5	Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	12,0 – 15	10,56	9,01	9,57	-14,68	6,22
6	Коефіцієнт миттєвої ліквідності, %	Не менше 20 %	25,02	17,24	14,29	-31,10	-17,11
7	Коефіцієнт генеральної ліквідності, %	-	18,31	19,34	18,02	5,63	-6,83
9	Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань, %	Не менше 100 %	110,46	112,48	111,67	1,83	-0,72

Джерело: сформовано автором на основі даних [4; 5].

На противагу цьому коефіцієнт фінансового важеля мав тенденцію до зростання. За останні роки він збільшився на 6,99 одиниць і у 2015 році досягнув показника у 8,57 одиниць, що свідчить про збільшення ділової активності. Це вказує про збільшення ділової активності, проте також про зниження фінансової стійкості банку.

Коефіцієнт участі капіталу у формуванні ділових активів також був вищий за нормативне значення і за досліджуваний період спадав, що є негативним, оскільки це свідчить про те, що банку не вистачає власних коштів для покриття всіх зобов'язань, а також показує, що ПАТ «ПриватБанк» не має достатнього сформованого власного капіталу для активізації та покриття різних ризиків. Відповідно до розрахунків, коефіцієнт участі капіталу у формуванні ділових активів у 2014 році порівняно з 2013 роком зріс на 17,11%, проте у 2015 році зменшився на 5,77%, хоча частка власного капіталу банку у формуванні ділових активів є досить високою та стабільною.

Коефіцієнти миттєвої, генеральної та ліквідності активів у 2015 році в порівнянні з 2014 роком зменшились, що відображає, що банк не зможе погасити всі заборгованості наявними активами. Загалом показники фінансової стійкості свідчать про те, що банк є досить надійним, забезпечує належний захист продуктивним активам та демонструє високий рівень захищеності власного капіталу.



Таким чином, розраховані показники фінансової стійкості банку свідчать про те, що фінансовий стан ПАТ КБ «ПриватБанк» оцінюють як нестійкий, тобто його фінансова стійкість недостатньо забезпечена капіталом, який може захищати банк від імовірних ризикованих втрат у його діяльності. Розрахована система показників ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк», незважаючи на відхилення кількох із них, показала, що він дотримується нормативних вимог і забезпечує активами здатність погашати будь-які вимоги за своїми зобов'язаннями перед клієнтами.

Досліджуючи показники фінансової стійкості та ліквідності, необхідно також проаналізувати дотримання банком нормативів ліквідності НБУ за 2013–2015 роки (табл. 3).

Таблиця 3

## Динаміка дотримання нормативів НБУ ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2013–2015 роки

№	Показники	Нормативне значення	Роки			Абсолютний приріст, %		Темп приросту, %	
			2013	2014	2015	2014-2013	2015-2014	2014-2013	2015-2014
1	Норматив регулятивного капіталу (Н1), млн грн	не менше 120 млн грн	18300	20311	22696	2011	2385	10,99	11,74
2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, %	не менше 40%	10,61	9,47	11,09	-1,14	1,62	-10,74	17,11
3	Норматив миттєвої ліквідності (Н4), %	не менше 20%	69,26	70,21	57,01	0,95	-13,20	1,37	-18,80
4	Норматив поточної ліквідності (Н5), %	не менше 40%	79,09	84,47	60,1	5,38	-24,37	6,80	-28,85
5	Норматив короткостроковості ліквідності (Н6), %	не менше 60%	90,28	99,36	97,32	9,08	-2,04	10,06	-2,05

Джерело: сформовано автором на основі даних [4; 5].

Усі нормативи НБУ було дотримано, що є позитивною тенденцією для банку. За даними таблиці норматив регулятивного капіталу у 2015 році порівняно з 2014 роком зріс на 11,74% і становив 22 696 млн грн. Показник нормативу достатності регулятивного капіталу також мав тенденцію до зростання та у 2015 році зріс на 17,11%, що вказує на зростання частки ризику, що її беруть на себе власники банку, а не кредитори та його вкладники. Показник миттєвої ліквідності у 2015 році порівняно з 2014 роком зменшився на 18,8% та дорівнював 57%, тобто близько 60% усіх зобов'язань банку за поточними рахунками клієнтів були забезпечені активами первинної ліквідності. Водночас зменшення нормативу короткострокової ліквідності на 2,05% відображає, що мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання зобов'язань протягом одного року в банку знизився.

Таким чином, за досліджуваний період динаміка дотримання нормативів, встановлених Національним банком України, ПАТ КБ «ПриватБанк» була позитивною, що відповідно вказує на те, що з точки зору ліквідності активів, кредитного ризику та інвестиційних обмежень управління активами і пасивами були ефективними. Окрім того, це свідчить про те, що банк здатний своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед потенційними клієнтами, а також забезпечує йому стабільність на ринку банківських продуктів.

**Висновки.** Отже, рівень ефективності управління активами і пасивами слід розглядати як один із найважливіших чинників підвищення стабільності, надійності, ліквідності та прибутковості діяльності банківських установ. Здійснивши аналіз стану динаміки та структури управління активами і пасивами на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2013–2015 роки, ми спостерігаємо позитивну тенденцію до зростання балансу. Так, у структурі пасиву балансу найбільшу частку займають депозитні операції залучених від фізичних та юридичних осіб. Загальний обсяг активів у 2015 році порівняно 2013 роком зріс на 46,88% за рахунок надання кредитів клієнтам. Якість управління активами та пасивами за досліджуваний період дозволяла забезпечувати ПАТ КБ «ПриватБанк» необхідний рівень ліквідності, про що свідчить дотримання нормативів НБУ.

В умовах жорсткої конкуренції, що супроводжує розвиток ринкової економіки, необхідно постійно вдосконалювати системи та форми управління активами і пасивами. Лише такий підхід до управління в комплексі забезпечує фінансову стійкість банку.

У зв'язку із сучасним станом ПАТ КБ «ПриватБанк», рішення української влади націоналізувати цей банк є важливим кроком щодо збереження фінансової стабільності, з метою гарантувати надійність операцій банку, з огляду на його системну роль у фінансовій системі України та уникнення паніки в

банківському секторі. Головними внутрішніми причинами такого прийняття рішення НБУ стали невідповідність нормативам адекватності (достатності) капіталу, стійка втрата платоспроможності, значний розрив між резервами та взятим кредитним ризиком.

**Література:**

1. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент в банку / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
2. Роуз П. С. Банковский менеджмент : Учебное пособие / П. С. Роуз. – М. : Дело ЛТД, 1995. – 743 с.
3. Шварц О. В. Інтегроване управління активами і пасивами як філософія управління сучасним банком / О. В. Шварц // Електронний науковий збірник : Вісник КЕФ КНЕУ імені Вадима Гетьмана. – 2010. – № 1. – С. 34–38.
4. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
5. Річний фінансовий звіт за 2013–2015 роки. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ПАТ «ПриватБанк» – Режим доступу : [www.privatbank.com.ua](http://www.privatbank.com.ua).
6. Sinkey J. Financial Management in Commercial Banks / J. Sinkey. – М. : Catallaxy, 1994. – 820 с.